

ФІЛОСОФІЯ МОВИ ТА ФІЛОСОФІЯ РОЗУМУ: ПРОБЛЕМИ СУБ'ЄКТИВНОСТІ ТА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОСТІ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Проблематика, конститутивна для філософії мови в її сучасному розумінні, започаткованому аналітичною філософією XX сторіччя, зазнає відчутної трансформації упродовж XX—XXI сторіч, значною мірою внаслідок еволюції самої аналітичної філософії та впливу останньої на інші філософські напрямки та науки про людину. Такі потужні національні традиції, як німецькомовна і франкомовна філософії, створили свої власні версії аналітичної філософії, використовуючи потужний інструментарій останньої й вироблений нею термінологічний апарат для аналізу проблем мови та мовлення, комунікації та діалогу, розуміння та інтерпретації, природи людини, феноменів інтерсуб'єктивності та соціальності. Так само, як поступ аналітичної філософії зумовив її поширення на сфери й галузі, які спочатку вона виключала як «метафізичні» — власне метафізику, епістемологію, етику, філософію релігії тощо, рецепції аналітичної філософії в континентальній Європі спричинилися до виникнення та розвитку таких потужних напрямків, як комунікативна філософія, трансцендентальна прагматика, лінгвістична феноменологія, аналіз дискурсу, граматична філософія розуму. Саме про зміни в сучасній філософії розуму, що сталися внаслідок лінгвістичного повороту у філософії, йшлося у доповідях Анатолія Ермоленка та Венсана Декомба на першому засіданні міжвідділового семінару Інституту філософії з «Філософії мови та філософії розуму», який відбувся 22 жовтня 2019 року.

Головним питанням сучасних рефлексій мови та розуму стає людська здатність означення, якою пояснюються способи створення лінгвістичного значення і способи означати, притаманні ментальним репрезентаціям. Згідно з цим «прагматичним» підходом, думка і мислення представляють світ саме тому, що вони присутні у світі, вони мають в ньому місце, впливають на нього і навіть створюють його. З огляду на це, ми маємо зосередитися під час семінару не тільки на традиційних для цих напрямків проблемах сенсу та значення, природи ментального та Mind-Body problem, свідомості та інтенційності, а й на суперечці голізму та атомізму в розумінні феноменів ментального, на проблемі артикуляції індивідуального (суб'єктивного) розуму та соціального (об'єктивного) розуму, на питаннях онтології колективних сутностей і можливих критеріях їхнього існування, на аналізі значення та концептуальних структур, на дослідженнях модальностей, виводу і нормативності, а також на проблемах знакової природи мови, сучасних моделях знаку і парадигмах комунікації. Більшість цих проблем постає на межі різних дисциплін — філософії, психології, психоаналізу, а також соціології, лінгвістики та нейронаук, проте для своєї артикуляції та розв'язання вони потребують інструментарію аналітичної філософії.

Цей випуск присвячений проблемі суб'єктивності в її різних аспектах і вимірах: суб'єктивність як сукупність ментальних феноменів, їхніх функцій та властивостей; суб'єктивність у вимірі інтерсуб'єктивності як сфери інтерактивної взаємодії, виокремлення якої дає змогу подолати методологічну опозиційність інтроспекції та спостереження в розумінні феномену суб'єктивності; суб'єктивність як властивість людської дії, її дієвість та перформативність, зумовлені ступенем зацікавленості присутності дієвця в дії; зрештою, суб'єктивність і соціальність як концептуальна пара, не опозиційна, а комплементарна, кожен термін якої системно передбачає іншу та виражається в ній. Такий плюралістичний підхід до проблеми суб'єктивності потребує доробку не лише філософії мови та філософії розуму, а й аналітичної філософії дії. Сподіваємось, що останній — аналітичній філософії дії — буде присвячено один із наступних тематичних випусків «Філософської думки».